

Կենսաբանություն

УДК 581.9+581.526

Ք. Գ. ԱՎԱԳՅԱՆ, Լ. Լ. ՕՍԻՊՅԱՆ, Ա. Վ. ՊՈՂՈՍՅԱՆ, Ա. Լ. ՄԿՐՏՉՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՈՐՈՇ ԶԲՈՍԱՅԳԻՆԵՐԻ ԿԱՆԱԶ
ՏՆԿԱՐԿՆԵՐԻ ԱՐԴԻ ՎԻՃԱԿԸ

Անտառային կենսաբազմազանության կազմում առաջատար դեր են կատարում ծառերն ու թփերը, առաջացնելով ինքնատիպ և տնտեսական մեծ արժեք ունեցող անտառային բուսականություն: Շատ ծառատեսակներ ու թփեր օժտված են փոշեպաշտպան, ծխապաշտպան և աղմկապաշտպան հատկություններով: Այդ տեսակները խիստ անհրաժեշտ են գերբնակեցված քաղաքներում և արդյունաբերական շրջաններում՝ տեղի միկրոկլիմայական և սանիտարահիգիենիկ պայմանների բարելավման համար: Ուստի շատ քաղաքներում, այդ թվում և Երևանում, ստեղծվել են ծառայգիներ, որոնք ունեն ոչ միայն գիտական, պրակտիկ, էսթետիկ, այլ նաև էկոլոգիական նշանակություն [1, 2]:

Մեր նպատակն է եղել ուսումնասիրել Երևան քաղաքի զբոսայգիների ծառատեսակները, թփերը, դրանց կարգաբանական կազմը, համեմատական անալիզ կատարելով բացահայտել այն տեսակները, որոնք տարբեր պատճառներով վերացել են այգիների տարածքից, ներկայացնել այդ այգիների էկոլոգիական վիճակը: Ուսումնասիրվել են քաղաքի «Օղակաձև» (Վ. Մամիկոնյանի արձանի շրջակա տարածքից մինչև Մաշտոցի պողոտա ընկած հատվածը), ինչպես նաև Օպերայի և Բալետի պետական թատրոնի շենքի հարևանությամբ գտնվող զբոսայգիները:

«Օղակաձև» զբոսայգում կան ծառատեսակներ, որոնք հանդիպում են այգու ողջ տարածքում, բայց տարբեր քանակությամբ և տարբեր վիճակներով: Դրանցից են կաղնին, թխկին, թեղին, թթենին, հացենին, երկնածառը: Տարածված են հետևյալ թփերը՝ գիհիներ, բադրջուկ, տոսախ, ճապկի և այլն:

Վարդան Մամիկոնյանի արձանի շրջակա տարածքում ծառերը և թփերը քիչ են: Այգում գերակշռում են սև և սպիտակ թթենիները (*Morus nigra*, *M. alba*), հացենիները (*Fraxinus angustifolia*, *F. excelsior*), որոնք բարձիթողի վիճակում են: Շատ են երկնածառերը (*Ailanthus altissima*), արևելյան կաղնիները (*Quercus macranthera*), որոնք նույնպես առողջ չեն: Լավ վիճակում են օճառածառերը (*Sapindus drummondii*) և կեղծ ակացիաները (*Robinia pseudoacacia*): Հանդիպում են էլիպսատերև և ողորկ թեղիներ (*Ulmus elliptica*, *U. laevis*),

երկու տեսակի թխկիներ (*Acer negundo*, *A. trautvetteri*), սպիտակ բարդի (*Populus alba*), արևելյան և թխկիատերև սոսիներ՝ կիսաչոր վիճակում (*Platanus orientalis*, *P. acerifolia*): Թփերից հանդիպում են եղրևանին (*Siringa*), ցախակեռասը ու չխնամված բաղրջուկը (*Hibiscus*), մերկասերմերից՝ գիհին և թույան: Այգում ծառուղի են կազմում հսկա կաղնիները:

Այգու այս հատվածում կատարվել են հացենու նոր տնկարկներ:

Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի շրջակա տարածքում թեղիների մեծ մասը վնասված է: Այստեղ մեկ տարի առաջ աճում էին կտակենիների (*Sambucus nigra*) խոշոր թփեր, որոնք այժմ հատված են: Թփերից հանդիպում են բաղրջուկը, եղրևանին: Որպես ցանկապատ այգում օգտագործվել են տոսախը (*Buxus sempervirens*), ցախակեռասագիներից՝ բուրավետ ցախակեռասը (*Lonicera caprifolium*), ձյունապտղիկը (*Symphoricarpos albus*), կիպրոսը (*Liqustrum vulgare*), և լիաններից՝ կուսախաղողը (*Parthenocissus quinquefolia*): Հատկանշական է այն, որ այստեղ քիչ են բարձրաբուն երկնածառերը: Այգում հանդիպում են արծաթափայլ եղևնի, խնձորենի (*Malus orientalis*), ծիրանենի (*Armeniaca vulgaris*):

Շախմատի տան շրջակայքում ծառերն ու թփերը առողջ են, խնամված: Չիակասկենիների (*Aesculus hippocastaneum*) նոր տնկարկներ են կատարվել: Գեղազարդ տեսք են ստացել թթենիները: Քիչ քանակությամբ հանդիպում է սոսի, գիհի (*Juniperus oblonga*), թեղի, օճառածառ:

Տնտեսագիտական համալսարանի դիմացի այգում կան երկնածառեր, որոնք տվել են բազմաթիվ շիվեր: Ցանկալի կլիներ, որ այս ծառերը գտնվեին մշտական հսկողության տակ: Հակառակ դեպքում, վերջիններս, շատ լավ հարմարված լինելով մեր կլիմայական պայմաններին, դուրս կմղեն մյուս ծառատեսակները: Չքոսայգում հանդիպում են դրախտածառեր (*Cotinus coggygria*) և բարդիներ: Այստեղ ձիթենագիներից շատ է ֆորգիցիան (*Forsythia intermedia*), որի ծաղիկները շքեղ տեսք են տալիս գարնանային այգուն: Մեր հետազոտությունների ընթացքում այստեղ հանդիպում էր նաև կարմրանը (*Tamarix ramossisima*), որը տարվա վերջին ամիսներին արդեն հատված էր:

Կամերային երաժշտության տան շրջակայքում աճում է կատալպան (*Catalpa bignonioides*): Այգում հանդիպում ենք հացենու վնասված ծառերի, որոշ սոսիներ գտնվում են բարձիթողի վիճակում, այդ իսկ պատճառով բավականին վատ են աճում: Ամբողջ «Օղակաձև» այգուց միայն այստեղ է, որ հանդիպում է բռնչատերև բշտիկապտուղը (*Physocarpus opulifolia*): Այս տարածքում թթենիները հատվել են: Ժամանակին աճում էին նաև գլիցինիաներ, որի գեղեցիկ մանուշակագույն ծաղիկները զարդարում էին այգին, այժմ արդեն չկան:

Ա. Իսահակյանի արձանի շրջակայքում զբոսայգին առայժմ բավականին մշակված տեսք ունի: Սակայն շարունակվող բետոնապատման հետևանքով ծառերի արմատների մեծ մասը ենթակա է վնասման: Շատ են սոսիները, կաղնիները, հացենիները, թխկիները, բարդիները: Այստեղ հանդիպում են կատալպաներ, մետաքսափայլ ակացիա, հուդայածառեր (*Cercis siliquastrum*), գլեդիչիաներ (*Gleditschia triacanthos*), կենսածառեր, գիհիներ: Պտղատու ծառերից կան խնձորենի, ծիրանենի, թփերից՝ եղրևանի, կիպրոս, ձյունապտղիկ, բաղրջուկ, կտակենի: Այգում կան նաև առևտրական կետեր, որոնց շուրջը որպես ցանկապատ օգտագործվել է տոսախը:

Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական քառորդի շենքի հարևանությամբ գտնվող զբոսայգում հանդիպում են բզեռի (*Ficus carica*) և ունաբի (*Ziziphus jujuba*): Կան նաև կենսածառեր, գիհիներ, թխկիներ, ուռենիներ, պտղատու ծառերից՝ ծիրանենի, սերկևիլենի (*Cydonia oblonga*), բալենի, թփերից՝ բաղրջուկ, ճապկի (*Swida australis*), տոսախ, ասպիրակ (*Spiraea crenata*):

Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիային հարող պուրակում գերակշռում են կատալպաները: Առողջ տեսք ունեն սոճիները: Այգում շատ են կեղծ ակացիաները, օճառածառերը, կաղնիները քիչ են, այն էլ՝ հիվանդ: Պտղատու ծառերից հանդիպում են ծիրանենին, բալենին (*Cerasus vulgaris*), մաարենին (*Rosa karjahinii*), ընկուզենին (*Juglans regia*), թփերից՝ գիհին, բաղրջուկը, ցախակեռասը և ճապկին:

Ինչպես «Օդակաձև» այգում, այնպես էլ այստեղ բազմաթիվ առևտրական կետեր կան, այդ իսկ պատճառով այգու որոշ հատվածներ գտնվում են մշտական հսկողության տակ: Այստեղ ծառերն ու թփերը հիմնականում առողջ են ու խնամված, բայց դրա հետ մեկտեղ, այնտեղ, որտեղ կառուցվում են նոր շինություններ, կատարվում են ծառահատումներ:

Եզրակացություն: Հետազոտություններից պարզվում է, որ ուսումնասիրված զբոսայգիները հարուստ են ծառերի և թփերի արժեքավոր 52 տեսակներով, որոնք պատկանում են 43 ցեղի և 26 ընտանիքի: Հետազոտված զբոսայգիներում գերակշռող վարդագիների (*Rosaceae*) ընտանիքն է՝ 8 տեսակ և 7 ցեղ: Ձիթենագիները (*Oleaceae*) ներկայացված են 4 ցեղով և 5 տեսակով, ցախակեռասագիները (*Caprifoliaceae*)՝ 3 ցեղով և 6 տեսակով, թթազգիները (*Moraceae*)՝ 2 ցեղով և 3 տեսակով, բակլազգիները (*Fabaceae*), նոճազգիները (*Cupressaceae*), սոճազգիները (*Pinaceae*), ուռենագիները (*Salicaceae*) և ցեզալալիմագիները (*Caesalpinaceae*)՝ 2 ցեղով և 2 տեսակով, թխկազգիները (*Aceraceae*)՝ 1 ցեղով և 4 տեսակով, թեղազգիները (*Ulmaceae*)՝ 1 ցեղով և 2 տեսակով, սոսազգիները (*Platanaceae*)՝ 1 ցեղով և 2 տեսակով: Մնացած 14 ընտանիքները ներկայացված են 1 ցեղով և 1 տեսակով:

Այն այգիներում, որտեղ կան գործող կրպակներ, ծառերն ու թփերը խնամված են: Սակայն նոր կրպակներ կառուցելու համար զբոսայգիներում բազմաթիվ ծառահատումներ են կատարվում:

Այգիներում առավել զգույշ պետք է լինել երկնածառերի նկատմամբ, որոնք, հեշտությամբ բազմանալով սերմերով և վեգետատիվ ճանապարհով, շատ կարճ ժամանակում գրավում են մեծ տարածքներ: Երկնածառերի ու կեղծ ակացիաների փոխարեն կարելի է տնկել սոֆորա, ձիակասկ, մետաքսափայլ ակացիա, հուդայածառ, լորենի, ճապոնական սերկևիլենի, դրախտածառ, ֆորգիցիա, որոնք ունեն նաև զեղազիտական արժեք:

Բուսաբանության ամբիոն

Ստացվել է 21.11.2007

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

1. **Հարությունյան Լ.Վ. Հարությունյան Ս.Լ.** Հայաստանի դենդրոֆլորան: Հ. 1, 2: Եր., Լույս, 1985, 1986.
2. **Варданян Ж.А.** Деревья и кустарники Армении в природе и культуре. Ер., 2003, с. 370.

К. Г. АВАКЯН, Л. Л. ОСИПЯН, А. В. ПОГОСЯН, А. Л. МКРТЧЯН

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЗЕЛЕННЫХ НАСАЖДЕНИЙ НЕКОТОРЫХ
ПАРКОВ ГОРОДА ЕРЕВАНА

Резюме

Изучен видовой состав деревьев и кустарников некоторых парков города Еревана. Отмечены наиболее распространенные виды древесных и кустарниковых пород. Нами предлагается увеличить ассортимент зеленых насаждений за счет хвойных, лиан и деревьев, цветущих ранней весной. Обратит внимание на распространение айланта в парках, так как прорастая легко и быстро, он мешает нормальному росту других деревьев и кустарников, а также травянистых растений.

K. G. AVAGYAN, L. L. OSIPYAN, A. V. POGOSYAN, A. L. MKRTCHYAN

MODERN STATUS OF GREEN PLANTINGS OF SOME PARKS
OF YEREVAN CITY

Summary

The specific structure of trees and bushes of some parks of Yerevan city is studied. Most widespread kinds of wood and shrubs breeds are noted. We propose to increase assortment of green plantings at the expense of coniferous kinds, trees blossoming in the early spring and kinds of lianas. To turn a close attention to spreading the tree-of-heaven in parks the high degree of germination of its seeds, stirs to normal growth of other trees and bushes, and also grassy plants.